

**Átalakuló politikai spektrum a szlovén parlamenti
választások után**

Transforming Political Spectrum after the Slovenian
Parliamentary Elections

NÉMETH FERENC

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszaki kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Ármás Julianna

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

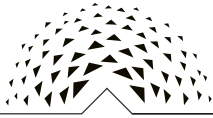
Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Németh Ferenc, 2022.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2022.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2022.33>

Összefoglaló: A 2022 áprilisában tartott szlovén parlamenti választásokon magabiztos győzelmet arató Robert Golob és az általa vezetett Szabadság Mozgalom alakíthatott új kormányt. Golob sikere mögött a Janez Janša egykori miniszterelnökkel szembeni elégedetlenség mellett a középbaloldali szavazók egy politikai tömörülésben való egyesítésének sikere is áll. Kérdéses, hogy Golob valóban stabilizálni tudta-e a szlovén baloldalt, vagy népszerűsége csupán tiszavirág-életű lesz.

Kulcsszavak: Szlovénia, parlamenti választások, pártrendszer, Szabadság Mozgalom, külpolitika.

Abstract: *The Freedom Movement led by Robert Golob secured a confident victory in the Slovenian parliamentary elections in April 2022 and was therefore able to form a new government. In addition to the dissatisfaction with former prime minister Janez Janša, the success of Golob stems from his ability to unify the centre-left voters in a single political bloc. It is up to debates whether Golob could truly stabilize the Slovenian left or his (and the Movement's) popularity will also be short-lived.*

Key words: *Slovenia, parliamentary elections, party system, Freedom Movement, foreign policy.*

BEVEZETÉS

A 2022. április 24-én megtartott parlamenti választásokon a szlovén állampolgárok a Nemzetgyűlés (*Državni zbor*) kilencven tagjáról döntöttek. A [közvélemény-kutatások](#) a szavazás előtti hetekben szoros küzdelmet [vetítettek](#) elő a kormányzó Szlovén Demokrata Párt (*Slovenska demokratska stranka*, SDS) és a 2021-ben alakult Szabadság Mozgalom (*Gibanje Svoboda*, GS) között; a legtöbb felmérés mindkét pártnak 24-29 százalék körüli támogatottságot [mért](#). A választások előtt így nemcsak az számított kulcskérdésnek, hogy melyik párt kerül ki győztesen, hanem az is, hogy melyikük lesz képes a kormányalakításra. Másképpen megfogalmazva: fontos tényező volt az, hogy miként szerepelnek a jobboldali SDS és a középbaloldali GS hagyományos, ám népszerűségükben jócskán lemaradó jobb- és baloldali szövetségesei. A szlovén pártrendszer sajátosságai (töredezett és sok, kisebb pártból áll) miatt ugyanis szinte elképzelhetetlen, hogy egy párt képes legyen a szavazatok abszolút többségének begyűjtésére (önálló kormányalakításra); az így fennálló koalícióalkotási kényszer pedig a múltban több kormány sorsát is megpecsételte.

Az elemzés a parlamenti választásokat, illetve az azt követően kialakult új politikai palettát és az új szlovén kormány külpolitikáját elemzi. A választási eredmények értelmezése után azon kérdésekre keresi a választ, hogy milyen

tényezők járultak hozzá a GS (és Golob) sikeréhez és mennyire lehet azt tartós-nak mondani. A 2022-es választásokkal valóban stabilizálódott-e a baloldal; ami a jobboldalnak az SDS (stabil, központi párt), az lett most a GS a baloldalnak? Mennyire beszélhetünk átalakuló politikai színtérről Szlovéniában?

MOZGALMAS BELPOLITIKAI IDŐSZAK

Turbulens négy évet tudhat maga mögött a szlovén belpolitika. A 2018-ban felálló középbaloldali kormány Marjan Šarec vezetésével 2020 elején [megbukott](#), amihez elsősorban a koalíciós partnerek közötti viták és az ebből adódó bizalomvesztés járult hozzá. A koronavírus-járvány kitörése előtt felálló, az SDS köré szerveződő jobboldali kormánykoalíció – élén Janez Janša kormányfővel – sem találta könnyű helyzetben magát.

Az ellenzéki sorba került közép- és baloldali pártok, amelyeket elsősorban Janša-kritikusságuk kötött össze, 2020 végén [létrehozták](#) az Alkotmányív koalíció (*Koalicija ustavnega loka*, KUL) elnevezésű, laza politikai szövetséget azzal a céllal, hogy hiteles ellenpólust képezzenek a kormánnyal szemben. A [miniszterelnök](#), illetve számos [miniszteri](#) posztot betöltő politikus [megbuktatására](#) a KUL több sikertelen kísérletet is tett 2021 során. Ezen politikai manőverek közepette egyre fogyott a levegő Janša körül: pártjához, koalíciós [partnereihez](#) (például Zdravko Počivalšek gazdaságfejlesztési és technológiai miniszterhez) és személyéhez számos korrupciós botrány vádja, valamint a szlovén jogállamiság és médiaszabadság lebontását hangsúlyozó kritika társult. A kormányfő népszerűségén az orosz–ukrán háború kapcsán tanúsított erőteljes Moszkva-ellenes és meglehetősen [aktív](#) szerepe sem tudott érdemben javítani.

Eközben a kormányon kívüli pártpolitika is mozgalmas volt. A Nyugdíjasok Demokrata Pártján (*Demokratična stranka upokojencev Slovenije*, DeSUS) belül jelentős állománycsere történt: a párt éléről 2020 elején leköszönt Karl Erjavecet Aleksandra Pivec váltotta, aki még azon év őszén korrupciós botránya miatt a párt-pozíciójáról és az agrárminiszteri tárca vezetéséről is [lemondott](#). Pivec 2021-ben, a politikai életbe való visszatérés reményében megalapította a saját maga köré szerveződő pártját, a Mi Hazánkat (*Nasa dezela*), miközben a DeSUS népszerűsége – Erjavec pár hónapos visszatérése ellenére – az idő előrehaladtával folyamatosan csökkent. Újdonságot jelentett az is, hogy Konkrétan (*Konkretno*) néven, a kormánykoalícióból időközben kilépő Počivalšekkel az élén [jött létre](#) a még Miro Cerar egykori kormányfő által alapított Modern Közép Párt (*Stranka modernega centra*, SMC) utódja, amely egy alig mérhető, zöldpárti mozgalommal kívánta revitalizálni politikai támogatottságát. Sokatmondó, hogy a leköszönő Janša-kormány két minisztere által fémjelzett párt sem tudta megugrani 2022-ben a négyszázalékos parlamenti küszöböt.

A legnagyobb változást a szlovén belpolitikában a GS létrejötte, s Robert Golob politikai aktivizálódása jelentette. A 2021-ben alakult párt irányítását 2022-ben átvevő Golob közel egy évtizeden át vezette a GEN-I állami energiaszolgáltatót,

a 2000-es évek elején pedig a szlovén Gazdasági Minisztérium államtitkári pozíciójában szerzett politikai tapasztalatot. (A „Golob jelenségről” a későbbiekben részletesen is szó esik.) Ebben a pártpolitikai környezetben kerültek megrendezésre 2022 áprilisában a parlamenti választások.

MILYEN ÚJDONSÁGOKAT HOZTAK A PARLAMENTI VÁLASZTÁSOK?

A választások [kimenetele](#) több szempontból is meglepetést, illetve rekordközeli eredményeket hozott. A Golob-féle GS 41 mandátuma felülmúlta az elmúlt évtizedekben a szlovén pártok által elért eredményeket (vagyis egyetlen párt sem tudott önmagától ennyi képviselői helyet bezsebelni attól függetlenül, hogy még ez sem volt elég a parlamenti többséghez), a részvételi arány (közel 71 százalék), valamint a korai szavazók száma (április 22-éig 7,6 százalék) is rekordközeli volt. Utóbbi két eredmény rámutat arra a (későbbiekben tárgyalt) tényre, hogy a GS jól tudta mobilizálni a teljes baloldali szavazóközönset.

Szintén „újdonság”, hogy a szlovén parlamentbe rekordalacsony számú, mindössze öt párt került be: az egykori miniszterelnökök (Šarec, Cerar és Alenka Bratušek) közép- és baloldali pártjainak kiesésével – pontosabban szavazóik elpártolásával – a GS láthatóan egyesíteni tudta szavazótáborikat. További változást hozott, hogy az 1996 óta a parlamentben, 2000-től kezdve pedig a mindenkori kormányokban jelen lévő DeSUS sem lépte át a négy százalékos bejutási küszöböt. Az SDS ugyan a második helyen szerepelt, de ettől függetlenül továbbra is a legerősebb jobboldali, egyben ellenzéki erő; szavazóbázisát kis mértékben még növelni is tudta.

A választás kimenetelének a kisebb baloldali, a parlamentbe bejutott pártok – úgymint a Szociáldemokraták (*Socialni demokrati*, SD) és a Baloldal (*Levica*) – sem örülhetnek. A legutóbbi, 2018-as eredményekhez képest jelentős csökkenést könyvelhetnek el: az SD 3, a Levica 4 mandátummal szerzett kevesebbet. Ezzel ellentétben a jobboldali, hagyományosan SDS szövetséges Új Szlovénia – Kereszténydemokratákkal (*Nova Slovenija – Krščanski demokrati*, NSi) egy mandátummal növelni tudta parlamenti képviselőinek létszámát. Ezek az eredmények kétséget kizáróan egy GS-vezette középbaloldali koalíciót vetítettek elő az SD és Levica részvételével; ez egy gördülékeny, elhúzódó politikai vitáktól mentes kormányalakítási folyamatot eredményezett. A Golob-kormány felállása és külpolitikai terveinek elemzése előtt érdemes kitérni arra, hogy a 2022-es parlamenti választások milyen hatást gyakoroltak a szlovén pártpolitikai rendszerre; beszélhetünk-e baloldali átrendeződéről vagy konszolidációról.

1. táblázat.

A 2022-es parlamenti választások [eredményei](#), valamint a Golob-kormány összetétele. A táblázat nem tartalmazza a nemzeti közösségeknek (magyarok és olaszok) garantált egy-egy parlamenti mandátumot.

Párt neve	Szavazati arány (százalék)	Elnyert mandátumok száma	Golob-kormány (2022-)
GS	34,45	41	
SDS	23,48	27	
NSi	6,86	8	
SD	6,69	7	
Levica	4,46	5	

HANGSÚLYELTOLÓDÁSOK A SZLOVÉN PÁRTRENDSZERBEN

A szlovén pártrendszert az 1990-es évektől fragmentáltság [jellemzi](#). Az arányos választási rendszer, valamint a négyszázalékos választási küszöb miatt szinte lehetetlen, hogy egy párt annyira megerősödjön, hogy a kormányalakításhoz szükséges 46 mandátumot önmagában is biztosítani tudja. Ez pedig azt eredményezi, hogy sok (akár 7-10), ideológiailag egymáshoz közel álló és a bejutási küszöböt csupán pár százalékkal megugró jobb- és baloldali, illetve ún. *single-issue* párt képes bejutni a ljubljanoi törvényhozásba. Így a koalícióalakítási kényszer – sok esetben elhúzódó folyamatként – a rendszer inherens részét képezi, s ahogyan a Šarec kabinet esetében is láthattuk, kormányok széteséséhez is vezethet. Emiatt (is) gyakoriak az előrehozott választások, amelyekkel a mindenkor-i miniszterelnökök a koalíciós partnerek között fennálló feszültségeket kívánják csillapítani, vagy saját maguk (és pártjuk) népszerűségét próbálják megerősíteni.

A pártrendszer töredezettsége elsősorban a baloldalon érezhető. Amíg az elmúlt évtizedben a politikai jobboldal az SDS-szel stabilizálódni tudott, addig a (közép)baloldalon számos kisebb politikai mozgalom alakult, s rotálódott a leg-erősebb párt címével. A hagyományosnak számító SD és a Levica mellett időről időre létrejöttek olyan, egy-egy meghatározó politikus köré épülő, ideológiájukat tekintve középbaloldali politikai erők, amelyek a soron következő parlamenti

választásokon a baloldali szavazóktól a legtöbb szavazatot tudták bezsebelni. Ebbe a körbe sorolhatjuk nemcsak Marjan Šarec Listáját (*Lista Marjana Šarca*, LMŠ), hanem az azóta már több ráncfelvarráson átesett SMC-t vagy Szlovénia első női miniszterelnökének nevével fémjelzett Alenka Bratušek Pártját (*Stranka Alenke Bratušek*, SAB) is. Ezen pártok azonban sosem tudták több cikluson keresztül továbbörökíteni népszerűségüket: jó példa erre a 2022-es parlamenti választás, amelyen az LMŠ már a bejutási küszöböt sem tudta megugrani, holott 2018-ban az SDS mögött a második helyen végzett. (Hasonló, parlamenten kívüli sors jutott idén a SAB-nak és az SMC-t magába foglaló Konkrétannak is, habár ezen pártok népszerűsége már az előző választáson is csekély volt.)

Az erőteljes baloldali fragmentációhoz a szavazók pártpreferenciájának fluktuációja is hozzájárul. Szlovéniában a bal- és középbaloldali szavazók sokkal inkább fogékonyak a [taktikai szavazásra](#), és nem ragaszkodnak több választáson keresztül ugyanahhoz a baloldali párthoz. Ez a gyakorlatban két fontos tényezőre hívja fel a figyelmet: a mozgósítás fontosságára, valamint arra, hogy milyen gyorsan megadják a baloldali szavazók egy bizonyos pártnak a bizalmat, azt olyan könnyen el is veszik/vehetik attól. Golob sikere ezek összességében is keresendő.

A „GOLOB JELENSÉG”

Golob sikeréhez alapvetően két tényező kedvező összjátéka járult hozzá. Egyrészt a GS vezetője ügyesen kihasználta a társadalom elégedetlenségét Janša kormányzásával (és magával az SDS köré épülő kormánnyal). A korrupciós botrányok, a demokrácia és a jogállamiság leépítésének vádjai a kampányidőszakban megfelelően rezonáltak a szavazóknál, akik nemcsak a jobboldali kormányból, hanem az addigi baloldali pártok többségéből is kiábrándultak. Másrészt a kiábrándultság még erősebben a taktikai szavazás felé ösztökölte a közép- és baloldali szavazókat, akik Golobban látták a szlovén politika (viszonylag) új, *tabularasával* induló alakját. Megfigyelhető, hogy 2021 decemberében a GS népszerűségét még négy százalék (a parlamenti bejutási küszöb) alatt, 2022 áprilisára már 20 százalék felett [mérték](#). A GS így a többi baloldali (hasonló ideológiájú) párttól szerzett szavazatokat: ennek köszönhető az, hogy az LMŠ és az SAB kiessett a törvényhozásból, ahogyan az is, hogy az SD és a Levica mandátumokat veszített el.

A GS magabiztos győzelmével és az így kialakult választási eredményekkel egy jelentős átrendeződés tapasztalható a szlovén pártrendszerben. A középbaloldali pártok egy politikai tömbben való egyesítésének folyamata pedig már kezdetét vette: az LMŠ, majd pedig az SAB is [döntött](#) a Golob-féle pártba való [beolvadásukról](#) – egyben pedig mindkét, jelenleg parlamenten kívüli párt bevonásra került az új kormányba (Šarec a honvédelmi miniszteri posztot kapta meg).

Úgy tűnik tehát, hogy valóban jelentős és tartós pártpolitikai átrendeződés követi a 2022-es parlamenti választásokat. A következtetés igazolására jó lehetőséget biztosít majd az ősszel esedékes önkormányzati és elnökválasztás. Itt Golob tesztelni tudja, hogy szűk féléves kormányfői mandátuma alatt – és számos probléma (energiaárak, infláció) kereszttüzeiben – mennyire tudta népszerűségét fenntartani, illetve egyben tartani a középbaloldali szövötáborát. Golob jelenleg a második legnépszerűbb szlovén politikus Borut Pahor államfő mögött (aki a szlovén törvények szerint már nem tud egy újabb államfői ciklusért versenybe szállni), a GS pedig továbbra is – kisebb csökkenés mellett – a [legerősebb](#) politikai erő. Ami biztosra vehető, hogy a baloldali átrendeződésnek jelentősebb hatása nincs a jobboldal stabilitására: Janša nem fog eltűnni a szlovén belpolitikából; az sem nem lenne meglepő, ha indulna az elnökválasztáson.

AZ ÚJ SZLOVÉN KORMÁNY ÉS KÜLPOLITIKÁJA

Visszatérve az új, Golob által vezetett kormányra, a kormányalakítás valóban gördülékenyen ment a három középbal-baloldali párt közreműködésével. Az április 24-én megtartott választásokat követően a Nemzetgyűlés már május 25-én miniszterelnökké [választotta](#) Golobot, június elsejére – jóval a június 25-ei államalapítási ünnep előtt – [felállt](#) a kormány. A kormányban az SD és a Levica vezetői meghatározó portfóliókat, egyben miniszterelnök-helyettesi pozíciókat is [kaptak](#): Tanja Fajon a külügyminiszteri, míg Luka Mesec a szociális ügyek és esélyegyenlőségi tárcákat kapta. A jelentősebb belpolitikai célok között a koronavírus-járvány esetleges újabb hullámára való felkészülés mellett a növekvő energia- és élelmiszerárak (infláció) mérséklése, a gázellátás biztosítása (tágabb értelemben az ukrán–orosz háború negatív hatásainak csökkentése) áll, a [gazdaságban](#) pedig előtérbe kerül a dekarbonizáció, a digitalizáció, valamint a megújuló és nukleáris energiaforrások használata felé való elmozdulás. Középpontban áll továbbá az előző kormány – különösen a Janša – által leépített jogállamisági mechanizmusok visszaépítése. Utóbbival az új kormány Szlovénia külpolitikai partnerei (elsősorban az EU) felé is üzenetet kíván közvetíteni: az ország visszatér(t) a demokratikus értékek tiszteletéhez.

A kormányváltással egyetemben régi-új külpolitikai irányvonalak látszódnak körvonalazódni. Falon külügyminiszter az Európába való visszatérés mottójával írta le a „mag-Európához” való közeledés iránti [elköteleződését](#), amellyel párhuzamosan szakítani kíván Szlovénia visegrádi országokkal fenntartott kapcsolatának külpolitikai irányával. A Nyugat-Balkán kapcsán az új kabinet továbbviszi elődjei politikáját: továbbra is támogatják a térség uniós integrációját, különös [tekintettel](#) Bosznia-Hercegovina tagjelölti státuszára, valamint Koszovó vízumliberalizációjára. E tekintetben Horvátországgal szintén fenn kívánják tartani a térség állam- és kormányfőinek rendszeres platformot biztosító Brdo-Brijuni folyamatot is.

Ukrajna kapcsán már annál nagyobb a változás: a Janša-kormányval ellentétben az új kormány humanitárius segítségnyújtással, valamint a későbbiekben aknamentesítéssel kívánja [megsegíteni](#) Kijevet, de ezekben is támogatja Ukrajna EU-tagjelöli státuszát. (A május 23–24-ei tanácsi csúcson Ukrajna és Moldova [meg is kapta](#) a tagjelöli státuszt, míg Bosznia-Hercegovina és Koszovó esetében nem történt előrelépés.)

Horvátország szintén kiemelt szerepet játszik a szlovén külpolitikában. A Nyugat-Balkán uniós integrációjának közös támogatásán túl a tervezett energetikai együttműködések – a krskói atomerőmű [bővítése](#), katarai cseppfolyósított földgáz [beszerzése](#) – az új kormány is támogatja. A kétoldalú kapcsolatokat már hosszú ideje mérgező tengeri határvita kapcsán azonban keményebb a szlovén álláspont: Ljubljana a számára kedvező választott bírósági ítélet végrehajtását tartja kizárólag elfogadható [opciónak](#) Zágráb részéről. Ettől függetlenül azonban e megoldatlan ügy nem fogja negatívan érinteni (legalábbis szlovén részről) Horvátország euróövezethez és/vagy Schengenhez való csatlakozását.